

կատարած ընտրութիւնը կանոնաւոր: Այդ դեռ բաւական չէ, նոյն քահանան քաջութիւն է ունեցել յայտնելու, որ ինքեզնէմ ծխականներ թիւը 57 է միայն...

Թիֆլիսի եկեղեցիներէ ընտրութեան պատմութեան մէջ այդպիսի յանդուգն և հակաօրինական դէպք մինչև այսօր չէ պատահել. կոնսիստորիան մի ընտրութիւն համարում է անվաւեր, ստորադրեալ քահանան համարում է վաւեր, կոնսիստորիան ծխականներ թիւը 200 է ցոյց տալիս, քահանան համարածութիւն է ունենում թըւերի հետ խաղալ և ասել, թէ ծխականներ թիւը 57 է: Վերջապէս բարձր աստեանը, կոնսիստորիան, նշանակում է նոր ընտրութիւն, ստորադրեալ քահանան եկեղեցու դռները փակում է և դնում իր գործին...

Եւ այս համարում է վարչութիւն, դիւցիսլիւնա, կարգապահութիւն...

Լսում ենք, որ ինքեզնէմ ծխականները պատրաստուում են բողոքել այդ չոր տեսակած անկարգութեան դէմ:

Մենք մի վարչական անգամ չենք կասկածում, որ Թիֆլիսի առաջնորդը ստորի մէջ կը խեղդի այդ անկարգութիւնը, որովհետեւ այդպէս է պահանջում օրէնքը, այդպէս է պահանջում ծխականների իրաւունքը, այդպէս է պահանջում ծխական վարչական կարգապահութիւնը...

ՆԱՄԱԿ ԿԱՐՍԻՑ

Փետրվարի 8-ին

Այսօր, առաւօտեան ժամը 11-ին, կարսի քաղաքային բժիշկ Շահրիար Մէլիք-Փարսադանեան վախճանվեց: Այդ տիւրը լուրը կայծակի արագութեամբ տարածվեց քաղաքում և անսկարագրելի ծանր տպագործութիւն թողեց ամբողջ ազգաբնակչութեան վրա: Այդ կորուստը մեծ է մասնաւոր հասարակ, աղքատ դասակարգի համար, որին բռնկում էր բժ. Մէլիք-Փարսադանեան, առանց որ և է վարձատրութեան:

Հանգուցեալ բժիշկը դեռ երիտասարդ էր՝ մօտ 36 տարեկան, Զանգեզուր գաւառից: Նա բնակութեամբ խիստ բարի էր, անկեղծ և վերին աստիճանի համակրելի ուղղութեան տէր:

Բժ. Մէլիք-Փարսադանեան 1887 թ. փետրվարին նշանակվելով քաղաքային բժիշկ կարսում, որը ունի տասն հազար բնակիչ՝ չը յուսահատվեց, որ իրան վիճակված է մեր քաղաքում միայնակ մաքառել յաճախ երևան եկող տարափոխիչ հիւանդութիւնների դէմ, այլ մեծ հաւատով ու յայտն գործի կպաւ: 1892 թ-ի խոշորագի ժամանակ օր ու գիշեր ուղի վրա էր, անից տուն չըջնելով ձրի դեղեր էր տալիս, յոյս էր տալիս աղքատ, չքաւոր հիւանդներին ու զաւաւում դէպի միւս հիւանդները... Առած է դառն և բերանից բերան պտտում է, թէ՛ չեթէ բժիշկ Մէլիք-Փարսադանեան դայ՝ եւ բողոքովն կառուցանամ: Այդ վերին աստիճանի ազնիւ, բարեխղճ ու բնաւորութեամբ շիտակ բժիշկը, կրկնում ենք, չը գիտէր յուսահատվել. նա Աստուծոյ օրը հարկաւոր աղքատների նկուղները մտնելով՝ զեղատմութիւն էր գրում, շատերի համար դեղը ձրի էր բերել տալիս դեղատնից, կարգադրութիւններ էր տնում, կարեւոր բժշկական խորհուրդներ տալիս և ուղղութիւնով դէպի հիւանդների ընդունարանը, ուր հաւաքված են լինում ամեն օր տասնեակ հիւանդներ՝ աղքատ դասակարգից:

Մեր քաղաքը այսպիսի մի բարեխղճ բժիշկ ունեցած չէ 16 տարեկան ընթացքում: Ամենքը՝ հայ թէ՛ ռուս, վրացի թէ՛ յոյն, կամ թուրք մեծ յարգանքով էին վերաբերվում դէպի հանգուցեալ բժիշկը: Նա չը գիտէր չէ, չէ՛ւ կարող, չէ՛ւ մանակ չունեմ՝ խօսքերը, այլ իրան դիմողին միշտ քաղցր փայտը երեսին պատասխանում էր՝ «այս րօպէիս կը դամ» և մի քանի րօպէից յետոյ արդէն հիւանդի տները դեղատոմսը ձեռքին դնողտան էր:

Բժիշկ Մէլիք-Փարսադանեան մի քանի օր առաջ հիւանդներից վարակվել էր բժաւոր տիֆով, որին և զօ՛ր դնաց: Նա իր մահից յետոյ թողեց կնոջը՝ երեք որբիկներով, որոնցից մեծը միայն վեց տարեկան է:

Ազգականները աշխատում են թողնուածին ստանալ մարմինը Թիֆլիս տեղափոխելու համար: Անձնուէր և ազնիւ բժշկի յիշատակը յաւիտեան կենդանի կը մնայ Կարսի հասարակութեան սրտում:

Ա. Յ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, փետրվարի 10-ին

Թոյլ տուէր օգտվել «Մշակ» հիւրընկալութիւնից հետեւալ բացատրութեան համար:

1892—93 թվականներին իմ «հրատարակչական ընկերութիւն», որը այն ժամանակ կրում էր միմիայն «Մուրճի խմբագիր» անունը, զետեղել է իր օրգանի այս տարվայ № 1 մէջ ի միջի այլոց այս տողերը.

«1892 թվականից մենք ունեցանք հրատարակչական ընկեր Նոտարական պայմանով: Պայմանը ստիպողական դրութիւն ունէր մինչ 1894 թվականի վերջը: Բայց այդ ընկերութիւնը չը տեսնէ մինչև պայմանաժամի լրանալը, այլ տեսնէ միայն երկու տարի, ցանկութեամբ մեր նախկին ընկերոջ, որ կրում էր հրատարակչի անունը և մեր համաձայնութեամբ»:

Այս սխալման, հանդուրժանք տողերը միանգամայն կարօտ են լուսաբանութեան, որպէս զի հասարակութիւնը չընկնի զանազան ենթադրութիւնների մէջ 1894 թ-ի մասին:

Այո, մենք ունեցել ենք հրատարակչական գործի համար նոտարական պայման:

Այդ պայմանը պարտաւորեցուցի էր երկուսին՝ ինչպէ՛ս և ինչպէ՛ս 2004 թ. հետ մտնու: Եւսկ օրգանակաւորվեց լրանալուց յետոյ հրատարակչական ընկերութիւնից հեռանալու կամ մնալու իրաւունքը վերադառնալով էր միմիայն ինձ:

Այդ պայմանի գործութեամբ եւ յանձն էի առել (եթէ մինչև անգամ չը հաստատվէ պաշտօնական հրատարակչի) հոգալ ամսագրի այս բոլոր ծախսերը, թողութիւն, տպագրութիւն, պօստ, վարձատրութիւն աշխատակիցներին և ուսման խմբագրին, ինչ վրա առնելով ամբողջ գէթիկտը, որը ակներև էր, իսկ օգուտը կրես իմ «հրատարակչական ընկերութիւն» հետ:

Նոյն նոտարական պայմանի գործութեամբ, եթէ մէկը մեղանից չը կատարէր իր յանձն առած պարտաւորութիւնները՝ մէկն ու մէկը, տուգանք պիտի վճարէր միւսին քսան հազար ռուբլի:

Այդ պայմանը պարտաւորում էր նաև ուրիշ սրանցից ոչ պակաս անմղ բաներ:

Գալով իմ բաժանիչը ցանկութեամբ իմ «հրատարակչական ընկերութիւն» և նրա տուած համաձայնութեամբ, պէտք է ասեմ, որ մեր բաժանումը տեղի է ունեցել դրա համար կայացած ժողովներից երկրորդում, հետեւալ անձանց ներկայութեամբ՝ Յ. Անագլանի, Ա. Բարխուդարեանի, Գ. Բաշինջաղեանի, Յ. Թումանեանի և Գ. Վարդանեանի, որոնք կարող են վկայել, թէ եւս այդ փրկարար համաձայնութիւնը ձեռք բերելու համար լիովն բաւականութիւն եմ տուել իմ «հրատարակչական ընկերութիւն» նաև ներկայ 1894 թվականի համար, այն ինչ նրա՝ այս թվականի չեմբում գրած առաջնորդից այդ չէ երևում:

Առ այժմ այսքան:

Փ. Վարդապետեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, փետրվարի 6-ին

Թիֆլիսի Յովնանեան օրիորդաց դպրոցի հոգաբարձութիւնը մի մեծ սխալ է գործել և այդ այն է, որ նա ներկայ յուշար ամսին դպրոցին պատկանող քարվանսարան կապալով տուեց: Արդ, ինչն էր ստիպում Յովնանեան դպրոցի հոգաբարձութեան քարվանսարան կապալով տալու: Ի հարկէ այն, որ դպրոցը այսուհետեւ աւելի մուտք ստանալ, քան մինչև այժմ ստացել էր: Միանգամայն հասկանալի է այդ ցանկութիւնը: Սակայն այն միջոցը, որ հոգաբարձութիւնը ընտրեց այդ նպատակին համեմատ, բողոքովն համակրելի չէ: Եւ ահա թէ ինչու:

Մինչև 1894 թիւը Յովնանեան դպրոցի քարվանսարան շահագործվում էր անտեսական կերպով, հոգաբարձութեան կառավարութեամբ: Քարվանսարանի այս ձևի կառավարութիւնը դպրոցին բաւականին նպատաւոր է եղել: Այսպէս, 1888-ին քարվանսարան տուել է մուտք մօտ 13.000 ռուբլի, 1889, 90 և 91-ին՝ մուտք աւելւում է և հասնում էր այդ թվականներին 18.000 ռուբլի. 1892—93-ին եկամուտը դարձեալ աւելւում է մինչև 19.000 ռուբլի, վերջապէս 1894 թ-ին քարվանսարան խոստանում էր տալ 20.000 ռուբլի: Այս փաստերը ապացուցանում են, որ անտեսական ձևով էլ կարելի էր հեշտութեամբ

աղքային շինութեան եկամուտը բարձրացնել, նախած միայն հանգամանքներին: Յովնանեան քարվանսարանում բնակվող վաճառականները ընտելացել էին բարձրացող վարձերին առանց բողոքելու և ինքն շինութիւնն էլ վաճառական դասակարգի մէջ վայելում էր մի յայտնի վարկ:

Այժմ հոգաբարձութեան կարգադրութեամբ նա արվեց 25.000 ռուբլի կապալով: Իբր թէ ինչպէս կայ գլուխ ցաւացնել, քանի որ միջոց է դառնում ծանրութիւնից ազատվելու, թէև դրանով աղքային հիմարելութեան վարկը բազմապիսիւն էր, որ անհերքելի է:

Յովնանեան քարվանսարանում բնակվող վաճառականների մեծ մասը վճել է տեղափոխվել և ինչպէս չը տեղափոխվել, քանի որ կապալառուն այն վաճառականից, որ տալիս է եղել 1.800 ռ. վարձ տարեկան, պահանջում է այժմ 3.000 ռ. և այն, աւելացնելով վարձը մէկին 50%, միւսին 100%: Եւ այդ կատարվում է մի այնպիսի ժամանակ, երբ Թիֆլիսի առևտրական գործերի դրութիւնը շատ անմխիթար և ընկած է: Մենք պնդում ենք, որ կապալառութիւնը մի անհամար կրելի և յաճախ վնասակար սխալ է: Սա աւելի ևս միասակար և վատ է երևում, երբ որ վարկները ենթարկվում են մի աղքային հիմարելութիւն կապալառուի ծանկերին և անդիմութեանը:

Այսպէս ուրեմն, ներկայ հոգաբարձութիւնը զրկեց դպրոցի շինութիւնը իր վայելած վարկից և յարգեց: Սա զրկեց նմանապէս ապագայ հոգաբարձութեանը քարվանսարան վերաբերեալ իրաւունքներից՝ թողնելով վերջինին միայն ուսումնարանի գործը: Ամենայն տեսակէտից մի պահաւակել վարձուք:

Գիտող

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ալեքսանդրօպոլ, փետրվարի 8-ին

Բարեգործական ընկերութեան Ալեքսանդրօպոլի ճիւղի վարչութիւնը ստանալով խմբագրութեանը տրամադրութեան տակ թողած երեսուն և ութ ռուբլին, որ Բագուի մի խումբ գործակատարներ մարդասիրաբար հանգանակել էին յօգուտ աղքատների, յատկապէս Բարեգործական ընկերութեան տեղիս ճիւղի էթանագիւն-ձրի ճաշարանին:

Վարչութիւնն յայտնում է իր խորին շնորհակալութիւնը նուիրատու պարոններին և յարգելի խմբագրութեանը:

Նախագահ՝ վարչութեան՝ Ա. Կարապետեան
Գործակար՝ Զ. Զամբաղեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ալաշկերտից մի նամակով մեզ հետեւալ տեղեկութիւններ են հաղորդում. «Մի քանի օր առաջ, ինչպէս իմացանք հաստատուն աղբիւրներից, Շախուի էֆենդի անունով գորպայեղ բռնութեամբ իրան կնութեան է տանում Ալաշկերտի նշանաւոր գերդաստաններից մէկի՝ Եարուկիւն աղայի տանն ու չորս տարեկան աղջկին: Նոյն միջոցներին «Համիլիէ» գիւղի հրոսակ զինւորներից մի քանին իջնանում են Մօլլա-Սիւլեյման գիւղը և իր առատաձեռնութեամբ ու աղքատասիրութեամբ յայտնի Բաղդասարեան Պետրոս աղայից չափազանց պահանջներ անելով և նրանից մերժումն ստանալով, թէ ինքներս նոյն իսկ ուսելու հաց և պաշար չունենք սովի պատճառով՝ սաստիկ բարկանում են ու հրացանի մի գնտակով վերջ են տալիս խեղճի կենանքին»:

Երկ, ամսին 14-ին, Ներսէս Աշտարակեցու մահուան տարեդարձի օրը, վանքի մայր եկեղեցում պատարագից յետոյ կատարվեց հանդիսաւոր հոգեհանգիստ, որին ներկայ էր ժողովրդի մեծ բազմութիւն: Հոգեհանգիստից յետոյ Ներսիսեան դպրանոցում մի հանդէս կատարվեց. տեսչի պաշտօնակատար պ. Կոստանեանցը և ուսուցիչ Գ. Բարխուդարեանցը ձուռեր խօսեցին Ներսէս Վր. նշանակութեան մասին: Աշակերտական եւրգիցիլ խումբը երգեց մի քանի երգեր: Հանդիսին ներկայ էր մեր թիմին նոր առաջնորդ Գէորգ եպիսկոպոս Սուրենեանցը: Պէտք է ասել, որ առհասարակ կարգապահութիւն չը կար: Այդպիսի դէպքերում պէտք է հօգալ հասարակութեան ընդունելու և տեղաւորելու մասին:

Լսում ենք, որ Թիֆլիսի Յովնանեան—Մարիամեան օրիորդաց դպրոցում տեղի ունեցող մանկավարժական օրինակելի դէպքերից մինն էլ այն է, որ ուսուցիչը իրան թոյլ է տալիս քաշել աշակերտուհու ականջը: Այդ ասիական, վայրենի, խալիֆայական խայտառակութիւնն էր պակաս...

Մեզ ուղարկված է մի նոր հրատարակութիւն «Թատրոն» անունով, որ լոյս է տեսել նորերա՝ հրատարակութեամբ Ա. Թարխանեանի: Դա մի գրական և թատրոնական հանդէս է, որ նպատակ է դրել, ինչպէս ասված է առաջաբանի մէջ, շնորհապատել հայ բեմական արուեստի և բեմական գրականութեան զարգացման: Նպատակը անկասկած գեղեցիկ է,—բայց առաջին հատորից չէ երևում, որ այս հրատարակութիւնը կառող լինի աջակցութեամբ ծառայել գծագրած ներպատկին: Դրա համար հարկաւոր է տալ բեմական արուեստին վերաբերեալ լուրջ գրութեան, թատրոնական գրականութեան ընտիր երկերի թարգմանութիւններ, և վերջապէս մեր այժմեան թատրոնի ընդհանուրը հարստացնող լաւ գործածութեան: Դրա հակառակ այս հատորը կազմված է թեթիւ կերպով.—այնպիսի ավիզգիւղ յօդուածներ, ինչպէս են օրինակ «Թատրոն», բեմ, լեզու» յօդուածը, բողոքովն տեղ չը պէտք է գտնէր մի լուրջ հրատարակութեան մէջ: Իսկ «Կարճագիտ», որ մեր թատրոնի համար նոր պիտի էլ չէ, կամ «Բանաստեղծ» անունով վոգելվել հեռու են «Թատրոնի» էջերի համար զարդ լինելուց: Մեր թատրոնական պատմութիւնից Միտղանի կենսագրութիւնը հետաքրքրական է: Տարբադաւար նոյնը չենք կարող ասել պ. Պառնասի: «Թատրոնի» սկզբնաւորութիւնը Թիֆլիսում յօդուածի մասին, որովհետեւ պ. Պառնասի այնպէս է վերաբերվում պատմական դէպքերին և յիշողութիւններին, որ կարծեք թէ վէպեր է գրում «Թատրոն» արտաքուստ վերին աստիճանի գեղեցիկ է. տպագրութիւնն էլ շատ մաքուր, միմիայն լի անվերջ տպագրական սխալներով: Այս հատորի մէջ վետեղված է երկու պատկեր: Գիրք 2 լուբլի է:

Յօգուտ Գրիգոր Արծրունու արձանի և գրուածքների տպագրութեան տաւանք. 1) Օշականց, խաչատուր Փիղեկեանի միջոցով, 7 ռուբլի, հանգանակած մի խումբ երիտասարդներից. 2) Զաքարյանց, Աստուածատուր Յակոբեանից՝ 8 ռ. (մնաց. բաժ.) 3) Արդուկեանց, Կարապետ քահանայ Մալխասեան և Աւետիս Նազարեթեան, ի դիմաց հայ հասարակութեան ուղարկել են մեզ 100 ռուբլի, հետեւալ նամակով. «Գրիգոր Արծրունու դադաղի վրա Արդուկեան հայ հասարակութիւնն ևս իր կողմից դրեց մի պատկեր: Պատկեր համար հանդեսակված էր 157 ռ., որից 50 ռուբլին պատկեր վրա գործադրվեց, եւթն ռուբլին հեռագիրների, փողն ուղարկելու և այլն, իսկ մնացած մի 100 ռուբլին՝ նուիրատուների որոշմամբ՝ այսու ուղարկում ենք ձեզ խնդրելով, որ յատկացնէք Գրիգոր Արծրունու արձանի և գրութեանը տպագրութեան: Ներողութիւն ենք խնդրում, որ չենք տպագրում նուիրատուների համար մեզ ուղարկած գումարի նուիրատուների անունները առանձին չեն գրված, այլ խառն է այն գումարի հետ, որ յատկացրած է պատկերին,— իսկ պատկեր հաշիւները մենք և ոչ մէկին չենք տպագրել: Ուրեմն նախկին 2204 ռուբլի 16 կօպէկի հետ այժմ ունենք 2319 ռուբլի 16 կօպէկ:

Լրագիրները հաղորդում են, որ եթէ կը յայտնվի, որ պատմով ուղարկած նամակի կամ պատիւ կայի մէջ փող է դրված, այդպիսի փողերի չորրորդ մասը յաղթունիս կը գրաւվի և կը տրվի գնողին:

Մի շարք անկապ և անմխիտ յօդուածներով պաշտպան հանդիսանալով Յովնանեան օրիորդական դպրոցին, «Արձագանքը», ինչպէս միշտ, այս անգամ էլ իրան թոյլ է տալիս ստել և կեղծել: Օրինակ, «Արձագանքը» իր 17-րդ համարում ասում է որ դպրոցի աշակերտուհիներ թիւը 360 է: Սուտ է. աշակերտուհիների թիւը 263 է: «Արձագանքը» ասում է, որ դպրոցի ծախսը 7—8000 ռուբլուց չէ անցել: Սուտ է. օրինակ 1893 թ-ին, դպրոցի տարեկան ծախսը եղել է 11.575 ռ. 55 կօպէկ: «Արձագանքը» չէ ուղում խոստովանվել, որ տեսուչը գծագրութիւն է դաս տալիս: Սուտ է. տեսուչը

Մարիա-
ման-
էլ այն
աշխ
այսոր
լու համար
թիւերը մի
կեղծէք
և փաստերը մի
աղաւաղէք:

Հոռուով Բոստով և Տագանրոգ քաղաքները կը
կապուին հեռախօսի միջոցով միմեանց հետ, չը
նայելով այն հանգամանքին, որ նրանց բաժա-
նում է 65 վերստ տարածութիւն: Տագանրոգի
առևտրական շրջանում այդ նպատակով ժողովելը
է շատ արագ մինչև 5000 ռուբլի փող, որ և
յանձնվել է տեղութեան: Այդ երկու քաղաքների
միմեանց հետ այսպէս կապվելը օգտակար կը
լինի երկուսի համար եւս: Տագանրոգը, իսկն ա-
սած, Բոստովի մի տեսակ շարունակութիւնն է,
նրա մի մեծ թաղը: Երկու քաղաքներումն էլ
գործում են նոյն առևտրական տները, նոյն բան-
կերը, նոյն շոգենաւային ասպնովացնող և այլ
ընկերութիւններ ու հաստատութիւնները: Հաս-
կանալի է, թէ ինչու հեռախօսի ցանցի անցկաց-
նելուն անհամբեր սպասում են տեղական առևտրա-
կանները, որոնք իրաւամբ յոյս ունեն, որ գործե-
րը կը կատարվեն աւելի արագ և աշխուրժեամբ:

«Петербург. Вѣд.» լրագրին հաղորդում են, որ
դատաստանական պալատները և նահանգական
դատարանները անդամները ծառայութեան մէջ
կարող են մնալ մինչև 60 տարեկան հասակին
հասնելը: Միայն դատաստանական պալատների
և դատարանների ընդհանուր ժողովներին իրա-
ւունք է տրվում քուէարկել 60 տարեկան դար-
ձած դատաւորներին՝ էլի 5 տարի պաշտօնի մէջ
թողնելու համար:

Մի պարոն, Մամիկոն Ղուլեան, թույլտուութիւն
է ստացել հրատարակել թիֆլիսում, շաբաթը երեք
անգամ, ռուսերէն լեզուով «Кавказская публика-
ция» անունով մի թերթի, հետեւալ պրօգրամով:
— հեռագիրները, կառավարչական կարգադրութիւն-
ներ, քաղաքային անցքեր և տեղեկացոյց:

Երեւանի մեզ գրում են. «Լուր կայ, որ
գուցէ մօտ ժամանակներս թիմական դպրոցի
հոգաբարձական ընտրութիւն լինի: Խորհուրդ ենք
տալիս երևանի ինտելիգենցիային և հասարակու-
թեան միանգամայն անտես առնել մի քանի
հացկատակների վայրահայտութիւնները և մութ
անկիւններում կատարվող խաչադրութիւնները, և
հոգաբարձական ընտրութիւն կատարելիս, ժողո-
վը ա կան ընտրութեան միջոցով, միանգա-
մայն դուրս չարտել դպրոցի վարչութիւնից այն
անձանց, որոնք յետին անկման են հասցրել թե-
մական դպրոցի նման մեծ հիմնարկութիւնը,
ղեկավար լինելով աւելի անձնաւորութիւններով,
քան թէ գործով: Ընտրութիւնը ամենաազդու և
ամենաարդար միջոցն է մեր հիմնարկութիւնները
մաքրելու և ցեցերից ազատելու համար»:

ԿԱՂԱՅԻՆԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Չեմ կրագրի
այն տուրը, թէ կաղաւաղի գաւառապետը
փոխում է իրականացու և արդէն նոր գաւա-
ռապետ պ. Կրեպիդին, Ութի խալկին գաւառա-
պետը, եկել է այստեղ: Նոր գաւառապետի ար-
դարատուութեան լուրը նրա գալուց շատ առաջ
հասել էր մեզ: Յանկանում ենք նրան աշխու-
րդիւն իր պաշտօնի մէջ»:

Հին-ՆԱԽԻՋԵՆԻԱՆԻ գաւառի Աստապատ գիւ-
ղից մեզ գրում են. «Ամսից աւելի է, որ ին-
ֆլուէնցիան մեղանում բուն է դրել: համարեա
թէ ոչ մի տուն չէ աղատվել այդ հիւանդութիւ-
նից, սակայն անվտանգ է անցնում: Ինֆլուէն-
ցայից առաջ դիֆթերիաը երեխաներից շատ դո-
հեր տարաւ: այժմ այդ հիւանդութիւնը բոլորո-
վին վերջացել է»:

Երեւանի մեզ գրում են. «Երկու ամիս է
հաս, որ մեր քաղաքագլուխը թիֆլիսումն է.
բայց դրանից ուղարկվալի անդամների թիւը պա-
կաս լինելով, շատ գործեր երեսի վրա ընկած են
մնացել: Երջանիկ վիճակ...»

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՄՈՒԼԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ

Այս տարի Անտրվարպէն քաղաքում նշանակ-
ված է մի մեծ համալսարանային ցուցահանդես,
որտեղ ի միջի այլոց պէտք է կայանայ յուլիս

ամսին մամուլի միջազգային ժողով, նը-
ւերված մամուլի շահերի քննութեան: Ժողովը
պէտք է իրան հետո պահի քաղաքական, ցեղա-
կան, կրօնական և ազգայնական խնդիրները: Նրա
նպատակը պէտք է լինի զբաղվել յատուկ գրա-
կանութեան և գրական գործողներին վերաբերալ
խնդիրներով: Չանսպասելի երկրների գրականա-
գէտներին միմեանց հետ սերտ յարաբերութիւնը,
գրական արհեստի արժանաւորութեան բարձրա-
ցումը, մամուլի նիւթական վիճակի բարեփոխումը,
ահա արանք պէտք է լինեն այդ ժողովի ընդ-
հանուր քննութեան առարկաները: Բայց հէց
սկզբից խնդիր է ծագում, թէ ինչ չափ պէտք
է ընել գրական արհեստի բնաւորութեան և
յատուկութեան մասին, որպէս զի քաղաքին-
դիւնների և տղրակների համար մամուլի դու-
նեք փակված լինեն: Ժողովի պարագայունքները
պէտք է պարզեն այն տեսակ խնդիրներ, ինչպէս
են գրական զբաղարարութիւնը, բաժնասանքը, դի-
ֆամացիան, գրական սեփականութիւնը, մամուլի
գործի զարգացումը, միջազգային այդ ժողովի
գործին նուիրված մի լրագրի հրատարակութիւնը
և այլն:

Մամուլի ներկայացուցիչների ժողովները միտք
արձարծվել է զանազան ժամանակներ, բայց չէ
կարողացել իրագործվել ցանկալի կերպով:

Մի վեց ամիս սրանից առաջ Ֆրանսիական
վերագործ Ջօլան, իր Անգլիա եղած ժամանակ,
անգլիական գրականագէտներին ընկերութեան նիւ-
տին մի գեղեցիկ ճառ խօսեց, որի մէջ ի միջի
այլոց ասեց հետեւեալը: «Երևակայեցէք այժմ,
եթէ ուրիշ երկրների մամուլն էլ, հետեւելով ձեռ-
օրինակին՝ կազմի ընկերութիւն, իր ընդունակ և
արժանաւոր բոլոր գրականագէտներին ժողովի
մի ազգային մարմին. երևակայեցէք, այնուհետեւ,
որ հիմնվում և կազմվում են միջազգային ժո-
ղովներ, որոնց մասնակցելու ուղարկում է իւրա-
քանչիւր ազգի մամուլը իր ներկայացուցիչներին:
Կարող էք եւսմտորել թէ ինչ հետեւեցիք կա-
րող են ծագել: Այդ ժողովներում կը քննվե-
ին համալսարանական նշանակութիւն ունեցող
խնդիրներ: Կրանք հանդիսաւոր ժողովներ կը լի-
նէին, որոնք շատ թիրախացութիւններ կը ցրէին
և շատ կապեր կը հաստատէին և կամրացնէին:
Յետոյ մամուլը՝ յանձին իր զաղմթութիւ ներկա-
յացուցիչների՝ կը սկսէր գործել և ազդել հասա-
րակական կարծիքի վրա»:

Ջօլան չէր կարծում թէ իր տեսչանքը այդքան
մօտ է իրագործման: Երբ նա վերջացրեց իր ճա-
ռը, վերակցեալ բեկիական գրականագէտ Պօե-
մարը և յայտնեց, որ բեկիայում արդէն կազմ-
ված է մի մասնաժողով, որ Անտրվարպէին առա-
ջիկայ ցուցահանդէսին պէտք է հրաւիրի մամուլի
միջազգային ժողովը: Այդ զեկուցումը մեծ հըր-
հանքով ընդունվեց և վճռվեց բոլոր հարկները
գործադրել այդ ժողովը արդիւնաւէտ կացուցա-
նելու համար:

Այդ ժողովը պէտք է դանվի բեկիական մի-
նիստը Գլխիւրիի հովանաւորութեան ներքոյ: Ժո-
ղովին մասնակցել ցանկացողները պէտք է լիա-
զօրութիւն ունենան այդ մասին իրանց երկրի
գրականագէտների համայնքից:

ԱՆՇԱԿԵՐՏԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

«Հայրենիք» լրագիրը հաղորդում է հետեւեալը.
«Արշակունիքի բնակիչներէն Սերովբէ Էֆէնտի Ար-
փիարեան տեղական կառավարութեան խնդրա-
գիր մը մատուցել է հետեւեալ իմաստով.

«Բանի տարիէ ի վեր արմտիքի նուազութեան
պատճառով կառավարութեան մտահոգութեան
ու ժողովրդին վնասներու ականատես եմ: Ուս-
տի, երկրին և պետութեան զանաւան ծառայու-
թիւն մը մատուցանելու նպատակով կը խորհիմ
թէ այս կացութեան միանգամ ընդ միշտ
դարման տանելու միջոցն է նոր արմտիքներու
մշակութիւնը: Այս անմասն ջրարբի հողին վրա
ցորեն ու գարի միայն կը ցանուի, բայց կարելի
չէ որ երկրագործական Պանքային դրամով հե-
տեւալ սերմերը գնուին և պարտաւորիչ կերպով
ցանել տրուին:

«Վանի անորդ բակայ, Տրապիզոնի լուրիա,
Մուշի սիւսեա, Տրապիզոնի սուսամ, Տրապիզոնի
կամ Խարբերդի կանեփ, բամբակ»:

«Տեղական կառավարութիւնը նկատողութեան
առնելով այս հանրագոտ առաջարկը, որոշած
է գրել ի Պայաղիտ: Երկրագործական Պանքայի

կեդրոնական վարչութիւնը անշուշտ սիրով պի-
տի ընդունի այս գաղափարը և ապահովէ զայն
գործադրելու միջոցները»:

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐԻՍԻԱՅԻՑ

Կ. Պօլիս, յունվարի 29-ին

Հայրենակ գաւառներէն ստացված վերջին լու-
րերը տաքնապալից, սրտակեղծ և յուզիչ են.
Կարնոյ, Մուշի, Վանի և Չմիլածագի վիլայէթ-
ներու մէջ կատարեալ սով կը տիրէ: Կառավա-
րութիւնը նախ արգելեց տեղական բոլոր թեր-
բերուն սովի մասին որ և է բան գրել: Տեղա-
կան թիւրք թերթերը երբեմն երբեմն, միայն
ներքին լուրերու չարքին մէջ, քանի մը տողով
կը յիշէին, որ կայսրութեան արեւելեան գաւառ-
ներու մէջ արմտիքի նուազութիւն կը տիրէ, հե-
տեւաբար հացի գինը բարձրացել, քիչ մը հաս
հացը սովորականէն աւելի սուղցեր է:

Մինչև իսկ թիւրք թերթերը անսամթաբար
յանդգնեցան իրենց գովելի սովորութեամբ հեր-
քել եւրոպական քանի մը թերթերու մէջ սովի
մասին երեցած լուրերն ու յօդուածները և յօ-
դուածագիրները հրատարակել որպէս կայսրու-
թեան թշնամիներ, որոնք կայսրութեան վնա-
սելու, եւրոպական կարծիքը յուզելու և խռովու-
թիւններ յարուցանելու համար ամեն տեսակ
ստալոյ, ինքնահախ լուրեր ու գրաբարութիւն-
ներ հրատարակելու համար ամեն ջանքեր, ա-
նադնութիւններ կընեն:

Նոյն թիւրք թերթերը, որ ամիս մը առաջ
փրկեց ընթանով սովը կը հերքէին և սովի մա-
սին դորդներուն աջ ու ձախ կը հայտնէին և
ստալիս, անադիւր, անսովի կանուանէին, ամիս
մը յետոյ առանց ամաչելու, առանց խղճահար-
կելու, իրենց ամիս մը առաջ թքածը այսօր կըլի-
ցին և խոտովանեցան, որ հայաքանակ գաւառնե-
րու մէջ այսօր սով կը տիրէ, բայց կաւեցուցնէին
այդ թերթերը, որ կայսերական կառավարութիւ-
նը իրեն սովորական զիտարարութեամբ և մեծ
ողորմարարութեամբ ամեն կարգադրութիւն բրած
է այդ մասին և կընէ տառապեալներուն օգնու-
թիւն հասցնելու համար: Եւ օր չանցուներ այժմ,
որ սովի մասին թիւրք թերթերը տեղեկութիւն-
ներ չը հաղորդեն, հարկաւ, հարկուն հաղիւ քա-
նի մը դէպքեր:

Կընդօրինակեմ տեղական թերթէ մը հետեւալ
գրութիւնը. «Արեւելեան գաւառներէն գրուած
նամակները սրտաշարժ տեղեկութիւններ կուտան
այն կողմերը տիրող սովին վրա, գոր մեր թիւրք
պաշտօնակիցը եւ մարդասիրաբար յիշած են ար-
դէն: Թէպէտ ընդհանրապէս արեւելեան գաւառաց
մէջ (իսկ Կարնոյ, Մուշի և Վանի վիլայէթները)
այս տարի արմտեաց նուազութիւն, սղութիւն և
հետեւապէս շատ նեղութիւն կը տիրեն, բայց
տեղեկող, մասնաւոր պարագայից բերմամբ (դուք
ընդհանրապէս ըմբռնելու էք «տեղ-տեղ»), անձ-
կութիւնն (հոմախիչ սով) առաւել զգալի է: Օ-
րինակի համար Չմիլածագ (դուք Մուշ, Կարնի
հասկնաւու էք, որովհետեւ այս անունները այժմ
ալ չեն յիշուեր և դիտմամբ Չմիլածագ գրուած է)
անսովի մնալով ինքնապատան եղած անձեր ու ա-
նուններ թիւրք լրագրաց մէջ ևս կարգացուած
են և ստացուած նամակներ կըսեն թէ այդպիսի
դէպքեր վիպական չեն, այլ իրական: Մինչև իսկ
քանի մը ծնողներ, չը կրնալով հաց հայթայթել
իրենց գաւառներուն, զանաւոր գրամի կամ ալիւրի
փոխարէն աւելի բարեկեցիկ անձերուն թողուլ,
այսինքն պարզապէս վաճառել փորձած են»:

Թիւրք լրագիրներու գրած արմտիքի նուա-
զութեան, սղութեան մասին թոյլ գաղափար մը
տալու համար Խնուտի Գարա Չոպան (Խնու-
տի գիւղախումբը կը բաղկանայ 23—24 հայ գիւ-
ղերէն, Կարնոյ վիլայէթ) գիւղէն զեկաւմբերի
23-էն գրուած նամակէն կընդօրինակեմ հետեւա-
լը. «Հացի ստմարը որ առաջ արժէր 60—65
դրուշ, այժմ տարօրինակ կերպով բարձրացած է,
700—750 դրուշով կը ծախուի, բայց վաճառող-
ներ հազուադիւր են»:

Այս քանի մը տեղեկութիւններէն, որ անցած
են ամենախիստ գրաքննութիւնէ, ընկերցորդ
կրնայ գաղափար կազմել Կարնոյ, Վանի, Մուշի
և ուրիշ տեղերու սովի մասին, որ օրուաւոր սոս-
կայի, ահաւելի կերպարանք կառնէ: Սովին աւել-
ցուցէք այդ երկիրներու այս տարովայ ստուրի
ցորածը, որու նման ցուրտի շատ քիչ անգամներ
կը յիշեն ծերերը: Երեկի թիւրք թերթի մը ա-
նելով, ձեռն այս տարի Կարնոյ վիլայէթի մէջ

չը տեսնուած, սոսկալի ցորեր կընէ: Շաբաթ մը
առաջ նոյն թիւրք թերթերը հրատարակեցին, որ
Արշակունի գիւղերէն մէկ-երկուքի մէջ տեսակ մը
հիւանդութիւն երեցած է, որ 45 դոս տարած է
(ոմանք հարկներնով կը հաշուեն) և իբր թէ
բժիշկներէ կազմուած մասնախումբ մը զրկուած
է հիւանդութիւնը որոշելու համար: Երէկի թիւրք
թերթերը հրատարակեցին նոյնպէս, որ Կարնոյ
գաւառի, Բայազէտի Մէրանքէշ գիւղի մէջ քօ-
ւերա երեցած և բաւական դոհեր տարած է:

Կառավարութեան ձեռք առնուած միջոցները
համեմատաբար շատ աննշան են. ցարդ հաղիւ
30.000 քիլէ (եթէ հաւատ ընծայենք թիւրք լրա-
գիրներուն) միայն ցորեն ուղարկված է Կարնի,
իսկ 40.000 քիլէ ալ պիտի ուղարկուի. մինչև
իսկ եթէ հաւատանք ալ այդ լուրին, չնք կրնար
հաւատալ, որ այս սոսկալի ձմեռը, երբ բոլոր
ճանապարհները ձիւնով ծածկուած ու զոցուած
են, որը կը խոտովանեն և թիւրք թերթերը,
գծուար թէ յաջողին էշերով, ձիերով ու ջորիներով
Տրապիզոնէն Կարնի հասցունել:

Խ—որով

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Անգլիական լրագիրները հաղորդում են, որ
Գլազգոսի վերադարձել է Լօնդոն և սկսել է ե-
ռանդուն կերպով պատրաստվել օրէնսդրական
գործունէութեան համար: Այն հարցը, թէ նա կը
հեռանայ ասպարէզից, թէ կը շարունակի իր գոր-
ծունէութիւնը,—դեռ ևս ենթադրութիւնների ա-
ռարկայ է: Լաբուշը, որը Գլազգոսիի հակառա-
կորդն է, ասում է. «Նա անձամբ կը ցաւէի, եթէ
Գլազգոսի հեռանար ասպարէզից, բայց համաձայն
չեմ այն կարծիքին, թէ ազատամիտ կուսակցու-
թիւնը այդ պայմաններում կը լուծվի: Իմ կարծի-
քով, Գլազգոսի կուսակցութեան ոչ միայն զօրեղ-
այլ և թուլ կողմն է: Նա դեռ ևս համայնքների
ժողովի առաջին հետտօրն է և պարլամենտական
մեծ փորձաւորութիւն ունեցող գործիչ: Բայց միւս
կողմից, նրա առողջութիւնը և գաւառամիտ հասա-
կը տարածում են ազատամիտ կուսակցութեան
շուրջը անորոշութեան և անկատարիւնի միջո-
րով: Փոխանակ «Բիշ անենք այժմ» հարցի, զըն-
վում է «Բիշ կը լինի» հարցը: Մեր կառավարու-
թիւնը պէտք է երկաթէ առողջութիւն ունեցող
առաջնորդ ունենայ, պատրաստ դիմադրելու յար-
ձակումներին»:

—Բուէնոս-Այրէսից ստացված հեռագրի հիման
վրա «Daily News» լրագիրը հաղորդում է, որ
Ռիօ-Ճանէյրոսում գաւառութիւն է բացված նա-
խագահ Պէյկիստօրի կեանքի գէմ: Բազմաթիւ կա-
լանաւորութիւններ են տեղի ունեցել և մի քանի
մարդիկ հրացանի են բռնված: Արդէն մի քանի
ամիս շարունակվող յեղափոխութիւնը գնալով ըն-
դարձակվում է:

—Կաթիլի շուրջը գտնվող լեռնական ազգա-
բնակութեան աղքատութիւնը այնքան մեծ է, որ
գործերը ստիպված են գէնքի ոյժով պաշտպանել
իրանց հացի պաշարները այն սովատանջներից,
որոնք հնարաւորութիւն չունեն ոչ գործ և ոչ աշ-
խատանք գտնել: Անգործների թիւը ահապիւն է:
Գրէնադայում, «Temps» լրագրի տեղեկութիւնների
համեմատ, գործ չունեցողները մի ցոյց արին, ո-
րին մասնակցում էին 2000 հոգուց աւելի:

ԻՍԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կ. Պօլիսի թիւրքաց լրագիրները գրում են հե-
տեւեալ. «Արարեւելէն, պարսկերէն և թուրքերէն
լեզուով հրատարակվող իսլամական լրագիրներէն
զատ, անգլիերէն լեզուով ալ 4 լրագիրներ կը
հրատարակվին իսլամութիւն քարոզող: Առնցյոլ-
երկուքը, «Հիլայ» շաբաթաթերթը և «Իսլամական
աշխարհ» ամսաթերթը, կը հրատարակվին Անգ-
լիայի մէջ. երրորդը, «Մուհամմադին» կը հրատա-
րակվի Պոմպէ (Հնդկաստան), չորրորդը, «Իսլա-
մութիւն» կը հրատարակուի Նիւ-Եօրք: Այդ տե-
ղեկութիւններին թիւրք լրագիրները աւելացնում
են հետեւեալ ծիծաղալի տողերը. «Վիլլըրուկ մէջ
(Անգլիա) իսլամութիւն ընդունող անգլիացիները
հետդհակ կը շատնան»:

Կիւլում նորերս մի ուսում առած կին մեռել
է քաղցածութիւնից: Տիկին Օգեթիկայա,—այդպէս
էր մեռնողի ազգանունը,—34 տարեկան էր, և
պարագայում էր մոզիկալի դասեր տալով: Նա
այնքան քիչ էր վատասկում, որ չէր կարողանում
սեփական ընակարան վարձել, այնպէս որ քնում էր
այս կամ այն ծանօթի մօտ, և շատ անգամ քաղցած
էր մնում, օրերով ճաշի երես չը տեսնելով: Թիւրք
հաստատել է, որ նրա մահը առաջ է եկել սառ-
տիկ ուժեղացումներից:

